

# Kirke og folk i det sørlige Afrika

AV GUNNAR LISLERUD

Lenge har det vært urolig i Afrika. Og da tenker vi ikke minst på landene syd for Sahara. Kolonimaktene har etterhvert oppgitt sine afrikanske territorier — frivillig eller tvungent, ved forhandlingsbordet eller i væpnet kamp på savannen, i de dype urskoger eller på det rike farmland. Etter siste verdenskrig har vi opplevet at mellom 40—50 nye nasjoner har fått sin frihet og selvstendighet.

Etterhvert som landene er blitt frie, har de organisert seg i «Organisasjonen for afrikansk enhet» (OAU) og i det siste tiåret har man satset først og fremst på frigjøring av de portugisiske kolonier: Guinea-Bissau, Angola og Mocambique. Rodesia har nylig fått sin selvstendighet med like rettigheter for sort og hvit. Og ingen er lenger i tvil om at Namibia står for tur, og til slutt kommer Sør-Afrika.

I forbindelse med frigjøringskampen har det vært reist nærgående spørsmål til kirke og misjon i disse områdene. Man har spurt om ikke kirken har vært med på å opprettholde status quo i disse landene, og at de dermed har vært en hindring i folkenes kamp for frihet og selvstendighet. Man har også pekt på hvordan misjonærene fulgte i hælene på kolonimaktens guvernører og administratører.

Misjonsselskapene er videre blitt beskyldt for kulturimperialisme, og at de som kulturimperialister bevisst har gått i ledtog med kolonimaktene og mellom annet mottatt økonomisk støtte fra kolonimyndighetenes side.

Vi er bare i begynnelsen av et stort arbeid med å analysere dette problemkompleks, men vi er klar over at misjonsvirksomheten — det å forkynde evangeliet og plante kirken i nye land og kontinenter — har store ringvirkninger, og kommer misjonen ifølge med kolonimaktens soldater og guvernører, kan dette få vidtrekkende følger for kirke og folk — om ikke før så den dagen da kolonimakten må

vike plassen for et folkevalgt styre i en fri og selvstendig nasjon.

Det er ikke vanskelig å rette kritikk mot kirke og misjon i kolonierens tid. Men misjonens kritikere må også ta med i sin betraktning at misjonæren ikke var den eneste som førte Afrika og Europa sammen i kulturkollisjon og politisk og økonomisk «samarbeid». Der var jegere og oppdagelsesreisende, handelsmenn og soldater, farmere og industrialister. Og i kulturkollisjonens situasjon har alle europeiske «agenter» hatt en sekulariserende innflytelse på det afrikanske samfunn — dets filosofi, religion og sosiale ordninger. Ikke minst gjelder dette storindustriens inntog i Afrika. Den moderne teknologi er med på å gi dødsstøtet til den opprinnelige afrikanske religion og folkenes sosiale ordninger.

Det er derfor av stor betydning å få klarlagt kirkens og misjonens forhold til folkene — ikke minst til frigjøringsbevegelsene. Det er slike bidrag vi tar for oss i dette nummer av Norsk Tidsskrift for Misjon. Det gjelder Rhodesia, idag kalt Zimbabwe, Namibia og Sør-Afrika. Våre studier viser at kirkene har hatt en avgjørende innflytelse på frigjøringskampen, og i virkeligheten har kirke og misjon vært en av frigjøringsbevegelsens aller sterkeste støtter. Det gjelder ikke minst kirker og misjonsselskaper som klart har prioritert evangelieforkynnelsen og menighetsdannelsen som sin egentlige oppgave. Det viser seg at kirkens forkynnelse og undervisning har hatt helt avgjørende betydning for frigjøringsbevegelsenes vekst. Kampen for menneskeverd og menneskerettigheter, frihet og rettferdighet, har dype røtter i den kristne tro. Disse verdier ligger innebygget i selve det kristne budskap — i loven og evangeliet — i selve inkarnasjonen. I kirkens forkynnelse, undervisning, fellesskap og tjeneste har afrikaneren funnet igjen sitt egenverd og menneskeverd, og dette har reist trangene og kravet etter å være seg selv, og være fri og selvstendig.

Ikke minst på misjonsmarken har kirken gang på gang vist at den har vilje til å identifisere seg med de undertrykte og underprivilegerte. Hvor mange av kirkens skoleelever finner vi ikke igjen som ledere i frigjøringsbevegelsene? Hvor mange av oss har ikke tjent som kurører mellom frigjøringsbevegelsen og støtteorganisasjoner i USA og Europa? Hvor mange tusener og millioner av kroner har ikke kirkene formidlet til humanitær hjelp i besatte områder? Da siktes det til områder som er besatt av frigjøringsbevegelsen.

For det andre er det slik at kirkens medlemmer i stor grad utgjør fotfolket i frigjøringsbevegelsene. Lederne er ofte aktive kirkemed-

lemmer. Både fotfolk og ledere er utdannet i kirkens og misjonens skoler. Jeg nevner som eksempel SWAPO, frigjøringsbevegelsen i Namibia. SWAPO's medlemmer er i overveiende grad medlemmer av de lutherske og anglikanske kirker i Namibia. Storparten av prestene i den store Owambo-Kovango kirken er medlemmer av SWAPO. Over halvparten av toppledelsen i SWAPO er aktive lutherske og anglikanske kirkemedlemmer. Det samme gjelder Mugabes og Nkomos parti i Zimbabwe. Fotfolket er dopte kristne. Nkomo er medlem i metodistkirken og Mugabe er medlem i den romersk katolske kirke. Om kirken skulle innta en negativ holdning til frigjøringsbevegelsen, så ville dette kjennes som et dolkestot i ryggen på de afrikanske folk og bli en alvorlig belastning på kirkens troverdighet. I denne forbindelse peker jeg på frigjøringskampen i Norge under okkupasjonstiden. Jeg kan ikke se noen prinsipiell motsetning mellom vår egen frigjøringskamp og frigjøringsbevegelsene i det sydlige Afrika. Og det må sies at kirkene i Norge i høy grad støttet frigjøringskampen i vårt eget land.

For det tredje må det være klart at det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes Verdensråd har ydet store bidrag til frigjøringsbevegelsene, dog slik at disse pengesummer er øremerket til humanitære forhold. Pengene er med andre ord gitt til mat, hus, medisinsk hjelp, undervisning til flyktninger og til mennesker i okkuperte områder. Ofte er det slik at ingen internasjonale hjelpeorganisasjoner kan komme inn i disse besatte områdene. Dette har vært den eneste vei til å hjelpe mennesker i nød. Bevilgninger fra de ekumeniske kirkeorganisasjoner har aldri vært gitt til våpen.

For det fjerde reises der i dagens debatt spørsmål om vold og krigshandlinger som frigjøringsbevegelsene gjør seg bruk av. Dette kan selvsagt skape problemer for kirkene. Det kan forekomme aksjoner og raids som kirkene må ta avstand fra. Men man bør være oppmerksom på at vold og voldshandlinger er tatt i bruk både av frigjøringsbevegelser og av tropper som representerte og representerer de sittende regimer, både i Namibia, Sør-Afrika og Rhodesia/Zimbabwe.

Det må også være rett å minne om at i det sørlige Afrika har våre sorte brødre og søstre vært frarøvet mulighetene til å forhandle seg frem til en fredelig løsning. Det gjelder Sør-Afrika, Namibia og det gjaldt også Rhodesia — selv om den tidligere statsminister Smith og hans regime etterhvert ble tvunget til å innlede samarbeid med moderate ledere som Muzorewa og Sithole. Til slutt også med Mugabe

og Nkomo. Hadde statsminister Smith på et tidligere tidspunkt vært villig til å forhandle, ville frigjøringskampen i Rhodesia/Zimbabwe vært løst på en helt annen måte.

Kampen mot det hvite regimet er derfor i disse landene alltid ulovlig. Også de organisasjoner som har gått inn for en fredelig løsning og har satset på forhandlingslinjen er erklært ulovlige. Det gjelder Sør-Afrika, Namibia og det gjaldt Rhodesia. I en slik situasjon har afrikanerne ingen annen utvei enn å ty til vold og sabotasje for å kjempe videre for å vinne frihet, selvstendighet, menneskeverd og menneskerettigheter. De hvite regimer i det sørlige Afrika er derfor ansvarlig for selv å ha provosert hele denne utviklingen. Og kirken vender seg ikke imot *borgere* som tyr til den siste mulighet for å kjempe frem et nytt og menneskeverdig samfunn. Men kirken selv griper ikke til våpen. Dog taler kirken. Og i dagens situasjon er kirken ofte det eneste talerør i det sørlige Afrika som har mulighet og vilje til å tale mot urettferdigheten og uretten. Det koster.

Endelig er det reist spørsmål om det ikke er forskjell på frigjøringsbevegelsene. Dette er et alvorlig spørsmål. Og bakom ligger der egentlig en sterk advarsel mot marxistisk-leninistiske krefter, som kan ha fått innpass i frigjøringsbevegelsene. Skulle disse kreftene vinne og dermed få makten i det sørlige Afrika, hvordan vil det da gå med kirkene — med friheten og rettferdigheten?

Til dette er å si at der er flere grupperinger og krefter innenfor frigjøringsbevegelsene, og det må derfor være det demokratiske Vestens store ansvar å støtte de demokratiske og humane krefter innenfor frigjøringsbevegelsene. Dette må gjøres før det er for sent. Det nytter ikke å sitte med hendene i fanget og se på. Kampen gjelder menneskeverd og menneskerettigheter for millioner av mennesker i det sørlige Afrika. Frihet og selvstendighet. Og i denne kampen er kirken involvert. Den har selv vært med på å sette frigjøringsprosessen igang.

De unge kirker stiller seg solidarisk med dem som kjemper og lider for frihet og rettferdighet. Og utfallet av kampen vil også få stor betydning for kirkens fremtid på det afrikanske kontinent. De unge kirker har aldri vært i tvil om dette. Og de håper at også vestens kirker og misjoner ser alvoret i situasjonen. Det gjør de vel også, men noen har enda vanskeligheter med å forstå .....